

متن پرسش

بسمه تعالی بازخوانی هویت دینی و ملی سلام علیکم: جناب استاد، شما فرمودید سه پیامبر بعدی هم امام بودند منظورتان دقیقا کدام انبیا هستند؟ استاد مطهری در یکی از کتب خود فرموده اند تنها حضرت ابراهیم و حضرت خاتم به مقام امامت رسیدند. این کلام با فرمایش شما در تناقض نیست؟

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: خداوند در رابطه با چگونگی امامت حضرت ابراهیم (ع) می فرماید: «وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا، قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ» [۱] آنگاه که ابراهیم را پروردگارش به شکلهای گوناگون آزمود و او همه ی آزمونها را به خوبی پشت سر گذارد، پروردگارش به او فرمود: من تو را برای مردم امام قرار می دهم، و او پرسید: آیا از فرزندانم نیز به چنین مرتبه ای خواهند رسید؟ پروردگارش گفت: فرزندان غیر ظالم تو به چنین مقامی خواهند رسید.

از آیه ی فوق می توان متوجه نکات زیر شد: ۱- آیه بعد از امتحانات ممتد بر حضرت ابراهیم (ع) نازل شده یعنی بعد از قربانی کردن فرزند و به آتش انداختن آن حضرت و مهاجرت از شام، بدین صورت آیه در آخر عمر آن حضرت بر آن حضرت نازل شده و خبر از امامت او داد.

۲- حضرت ابراهیم (ع) قبل از امام شدن «نبی» بوده و علاوه بر این که امتحان کردن ها در موقعی بوده که او پیامبر بوده، همین خطاب خدا بر او - که می گوید من تو را امام قرار دادم - دلیل بر آن است که آن حضرت نبی بوده است. [۲]

۳- حضرت ابراهیم (ع) این «امامت» را برای فرزندانش تقاضا کرد. پس این امامت يك مقام است و عهدی است الهی که گاهی با نبوت همراه است و گاهی جدای از آن است و ایشان همین امامت را برای فرزندانشان تقاضا کردند، آن هم به جهت آنکه حضرت متوجه ارزش امامت برای هدایت جامعه ی انسانی شدند.

۴- خداوند نه تنها تقاضای حضرت را رد نکرد بلکه فرمود: این عهد را به فرزندانم که ظالم باشند نمی دهم. پس از بین فرزندان حضرت کسانی که در هیچ بُعدی ظالم نباشند، یعنی معصوم باشند، امام هستند. در صورتی که نه ظلم به نفس و نه ظلم به خلق و نه ظلم به حق، هیچ کدام در شخصیت آنها

نباشد. لذا علامه طباطبائی «رحمة الله عليه» در مورد «لا ینال عهدی الظالمین» می فرمایند: در ابتدای امر چهار احتمال برای ظالم بودن افراد می رود: ۱- کسانی که تمام عمر ظالم باشند. ۲- کسانی که تمام عمر پاك باشند. ۳- کسانی که اول عمر ظالم و در آخر عمر پاك باشند. ۴- کسانی که اول عمر پاك و آخر عمر گناهکار باشند. بعد می فرمایند: شأن حضرت ابراهیم (ع) اجلّ از آن است که امامت را از خدا برای قسم اول و چهارم بخواهد. پس تقاضای حضرت می ماند برای دو گروه دیگر که حضرت ممکن است از آن دو سؤال کند و خداوند می فرماید: از آن دو - یعنی آنهایی که تمام عمر پاك باشند و کسانی که اول عمر ظالم و در آخر عمر پاك باشند - عهد خود را به ظالمین از آن دو نمی دهم. پس می ماند آنهایی که همواره در عصمت بوده اند و اینها می توانند مقام امامت را داشته باشند. بر این اساس ما می گوئیم امامان از ابتدای عمر تا آخر عمر معصوم هستند.

۵- چون واژه ی «جَعَلَ» یعنی «قراردادن» را برای امام به کاربرد و می فرماید: «ما تو را امام قرار دادیم» پس امامت يك منصب موهبتی است و نه اکتسابی. از طرفی باید امام معصوم باشد، پس عصمت امام موهبتی است و نه اکتسابی. و اینکه فرمود: «أَنْتِي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً» خبر از استمرار جعل خلافت و امامت می دهد، یعنی همواره در هر زمانی خداوند خلیفه ای از خود در زمین قرار می دهد. در رابطه با عصمت غیر اکتسابی امام، امام رضا (ع) می فرماید:

«مَخْصُوصٌ بِالْفَضْلِ كَلِّهِ مِنْ غَيْرِ طَلَبٍ مِنْهُ وَ لَا اِكْتِسَابٍ بَلِ اِخْتِصَاصٌ مِنَ الْمُفْضَلِ الْوَهَّابِ» امام مخصوص به کمال و فضلی شده که خودش به دست نیاورده بلکه از طریق خدایی که دارای فضل و بخشش است به او داده شده.

۶- قرآن در آیه ی ۳۳ سوره ی احزاب می فرماید: اهل البیت پیامبر (ص) از هر پلیدی مبرایند، یعنی معصومند. از طرفی اهل البیت فرزندان ابراهیم اند. پس آنها امامند به همان معنایی که ابراهیم (ع) امام بود. و در آیه ی ۲۶ سوره ی زخرف می فرماید: «وَ اذْ قَالَ اِبْرَاهِيمُ لَآبِيهِ وَ قَوْمِهِ اِنَّنِي بَرِيٌّ مِمَّا تَعْبُدُونَ اِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَآنَهُ سَيَهْدِينِ وَ جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ» یعنی به یاد آر آن زمانی را که ابراهیم به پدرش (عمویش) و قومش گفت: من از آنچه شما می پرستید مبرا هستم، و آن را می پرستم که مرا به وجود آورد و مرا هدایت خواهد کرد و آن هدایت را خداوند «كَلِمَةً بَاقِيَةً» و سنت پایداری در نسل ابراهیم (ع) قرار داد تا بلکه مردم به آن امام رجوع کنند. از این آیه می فهمیم که هیچ گاه امامت از فرزندان ابراهیم (ع) خالی نیست. چون می فرماید: هدایت را يك سنت پایداری در نسل او قرار داد تا بشر از هدایت الهی برخوردار باشد. و در روایت داریم: «کلمه باقیه» در اهل بیت پیامبر (ص) و در ذریه ی امام حسین (ع) تا قیامت ادامه دارد. [۳] موفق باشید

[۱] - سوره ی بقره، آیه ی ۱۲۴.

[۲] (۱)- امام صادق (ع) می فرمایند: خداوند پیش از آنکه ابراهیم را به نبوت برگزیند، به بندگی خویش برگزید، و پیش از آنکه او را به رسالت برگزیند، به نبوت برگزید، و پیش از آنکه او را به عنوان خلیل خود برگزیند، به رسالت برگزید، و پیش از آنکه مقام امامت را به او عطا کند، او را به عنوان خلیل خویش برگزید، و پس از آنکه آن مقامات برای او حاصل گردید، فرمود: « اَئِي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا » (اصول کافی، کتاب الحجة، باب طبقات الانبياء، حدیث ۲).

[۳] (۱)- بحارالأنوار، ج ۲۵، ص ۲۵۳.